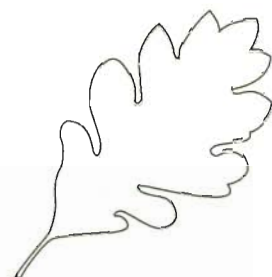

Bomen nieuws

Winter
2009

GB BoomBeheer

- Snel en eenvoudig invoeren van boomgegevens
- Veldinventarisatie en VTA controle, ook via GIS en met GPS
- Flexibele en complete rapportagefuncties.
- Flexibele gegevensmenu inrichting.
- Krachtige grafische koppelingen.
- Automatische werkplanning aanmaak volgens CROW richtlijn
- Module Boomwaardering voor onderbouwing van "Groene kaart" kapvergunning beleid.

GB Kapvergunning

- Automatisering behandeling kapaanvragen.
- Objectieve bepaling van boomwaarde en mate van overlast
- Belangenafweging tussen behoud en verwijdering van de houtopstand.
- Aangepast aan nieuwste inzichten inzake kapvergunningen.
- Statusbewaking van procedures.
- Correspondentie via standaardbrieven
- Controle van herplantplicht.

Groenestijn Beheerssoftware

automatisering voor beheer
van de openbare ruimte

tel: (0317) 41 76 47 www.gbor.nl

**Mr B.M. Visser
& Partners**

Juridische Raadgevers
Natuur, Bos en Landschap

Ravenhorsterweg 61, 7103 AR Winterswijk
telefoon: 0543-51 85 17 / fax: 53 46 93
e-mail: bmvisser@freeler.nl

Voor meer kennis van bomen

Cursusagenda Voorjaar 2010

CURSUS:

- Boombeleid I en II (2 dagen)
- Boombeheer A tot Z (6 dagen)
12 modules
- VTA-1
- VTA-2
- VTA-praktijkdag
- VTA-examentraining
- Boomtaxatie (2 dagen)

LOCATIE: ARNHEM

DATA:

9 en 10 februari	2010
9 en 10 + 23 en 24 maart	
+ 13 en 14 april	2010
2 februari	2010
3 februari	2010
30 maart	2010
31 maart	2010
16 en 17 maart	2010

Cursus "aan huis"
vanaf 4 deelnemers

Vakcursussen voor professionals

Postbus 168, 6930 AD Westervoort
Telefoon 0313 - 630 688
Telefax 0313 - 633 618

Voor cursusinfo en inschrijving: www.nocb.nl

N.O.C.B.
Boomtechnisch Adviesbureau
beëdigd taxateur van bomen

KIJK OP: www.nocb.nl

In dit nummer...

Oorspronkelijk

We hebben ons de afgelopen herfst kunnen vergapen aan de meest briljante herfstkleuren. Sommige boomgeslachten zijn er meesters in, met volgens mij de Japanse esdoorns als de ware kleurkampioenen. Op de achterzijde van dit nummer geen herfstkleur maar een fantastische wintersituatie van een van de grotere populieren in ons land. Schrijvend aan dat artikelje realiseerde ik me dat we in ons land zo weinig met oorspronkelijk materiaal bezig zijn en dat het vooral almaar mooier en beter moet. Want ook de populier op de achterpagina is niet gewoon een populier. Nee, het is een kruising van een Europese zwarte populier met een Amerikaanse. Vermoedelijk is de kruising in Frankrijk halverwege de achttiende eeuw tot stand gekomen en voor het gemak noemen we die de Canadese populier. Een prachtige boom. Doe mij er ook maar zo een, denkt u misschien. Dat gaat niet zomaar. U moet eerst nog weten dat deze weliswaar een Canadees is, maar van de variëteit 'Marilandica': een kloon. Het voordeel daarvan is dat de jonge Marilandica na jaren veel op het oude voorbeeld gaat lijken, waarvan u zo onder de indruk was. Niet precies, maar wel in grilligheid en takaanzet en zeker wat betreft de bladeren.

In de recent herziene 'bijbel' voor dendrologen (zie blz. 11) staan de populierenklonen beschreven. Daarin ook veel van die kleurrijke esdoorns. Ze zijn niet alleen zeer uitgesproken in kleur, maar ook talrijk in bladvarianties en groeivorm. Het gaat om vertegenwoordigers van slechts enkele soorten met vele klonen.

Misschien proeft u wat scepsis uit het voorgaande? Dat klopt. Want als u denkt met echte natuur te maken te hebben, dan blijkt het niet anders dan een woud van kweekproducten. Daar tegenover staat dat we dankzij al die kweekproducten bijvoorbeeld in staat zijn de iepenziekte te onderdrukken, bomen te laten groeien op plaatsen waar nauwelijks ruimte voor ze is en dat we soorten en variëteiten hebben kunnen selecteren die bijvoorbeeld goed tegen strooizout kunnen. Want met de winter voor de deur is dat ook een niet te onderschatten bedreiging voor bomen. Dat leest u in het artikel van Erik Platje op bladzijde 4.

Frank Moens

Zout

Afhankelijk van de aard van de winter krijgen straatbomen zout toegediend door strooiwagens. Een flinke dosis is schadelijk en soms dodelijk. De laatste jaren is er veel verbeterd als het gaat om strooimethoden en dosering. We weten ook beter welke boomsoorten goed of slecht bestand zijn tegen zout. Erik Platje zet de feiten op een rij.

4

Heilig vertrouwen in de iep

De jaarlijkse Dierckx-lezing van de Bomenstichting in oktober stond dit jaar in het teken van de iep. Hans Kaljee, fervent iepenliefhebber en hoofdstedelijk boomconsulent, hield een pleidooi voor het behoud van de iep in de stad. Frank Moens doet verslag van een bevolgen verhaal over de initiatiefnemer van het Iepenarboretum en het gebruikswaardenonderzoek van de stadsiep.

12

Kwaliteit bomenbeleid verbetert

Vier jaar geleden onderzocht de Bomenstichting hoe het was gesteld met het bomenbeleid in gemeenten. Afgelopen zomer werd het onderzoek opnieuw uitgevoerd onder de ruim vierhonderd gemeenten. Zijn we erop vooruitgegaan of blijft het kommer en kwel? Edwin Koot geeft een eerste voorlopige conclusie.

16

En verder in dit nummer:

Betrokkenheid bij het wel en wee van bomen	6	op de agenda	14
Column: De winnende boom	7	Kort nieuws	20
Ik voelde mij een geknotte wilg: interview met Drago Pečenica	8	Schenkingen en legaten lopen op tot een ton!	22
Boeken en zo	11	Frank Naber: Communiceren	23
Puzzel: Boomcodekraker	11	Agenda	23
Stadsbomen Tilburg zet bomen		Colofon	23
		Monumentale boomtopper	24

omslag: grove den (*Pinus sylvestris*) met rijp
foto: Frank Moens

van wort

Zout

Erik Platje

Op het moment dat ik dit artikel schrijf is zout volop in het nieuws. 'Voedingsindustrie nog veel te kwistig met zout', kopt mijn krant. Te hoge zoutgehaltes in onze voeding zijn slecht voor onze gezondheid. Het leidt tot een te hoge bloeddruk en de organen draaien overuren om het zout weer uit het lichaam te krijgen. Wat dat betreft valt er een mooie parallel te trekken met bomen. Wanneer u dit leest zijn de strooiploegen misschien weer druk bezig om de gladheid op de wegen te bestrijden. Het zoute smeltwater wordt opgenomen door de bomen langs de wegen en straten. Ook bomen kost het veel moeite om het zout weer kwijt te raken.

De gladheidbestrijding vormt een belangrijke bron van zout. Gemeentes, provincies en Rijkswaterstaat gebruiken iedere winter vele tienduizenden tonnen wegzout om onze wegen bij winterweer begaanbaar te houden. Het strooizout spoelt uiteindelijk in de bermen en via de bodem komt het zout in het grondwater.

Onderzoeken wijzen uit dat het met de schade aan het milieu mee zou vallen. Hier geldt de wet van de oneindige verdunning. Maar, voordat het zout is uitge-

spoeld krijgt de boom te kampen met hoge zoutgehaltes in het water dat door de wortels wordt opgenomen. En dat is juist in het voorjaar wanneer de processen in de wortels vol op gang komen en de knoppen uitlopen. In 1996 rondde het ingenieursbureau OMEGAM een onderzoek af, waarin het aantoonde dat de negenduizend ton wegzout die jaarlijks in Amsterdam werd gestrooid er voor zorgde dat veel bomen in het voorjaar niet of slecht tot ontwikkeling kwamen.

In Nederland zijn in het verleden veel nieuwbouwwijken aangelegd op opgespoten (zee)zand dat rijk is aan zout. Wortels van bomen hebben daarin niets te zoeken. Ook de wind die vanaf zee komt kan veel zoutkristallen bevatten. Dit is een van de redenen waarom bomen aan de kust hun karakteristieke landinwaarts gerichte kroonvorm krijgen; de knoppen aan de kant van de zee sterven af, terwijl de knoppen in de luwte van de kroon door kunnen groeien. Een hoge zoutbelasting kan ook lokaal optreden, bijvoorbeeld door zoutopslag of op de markt door de visboer, die iedere week zijn viskisten leeg kiept bij de boom naast zijn kraam. Een goedbedoelende particulier kan met zijn emmertje strooizout voor de stoep het zoutgehalte in de bodem ook aardig opkrikken!

Schadelijke gevolgen

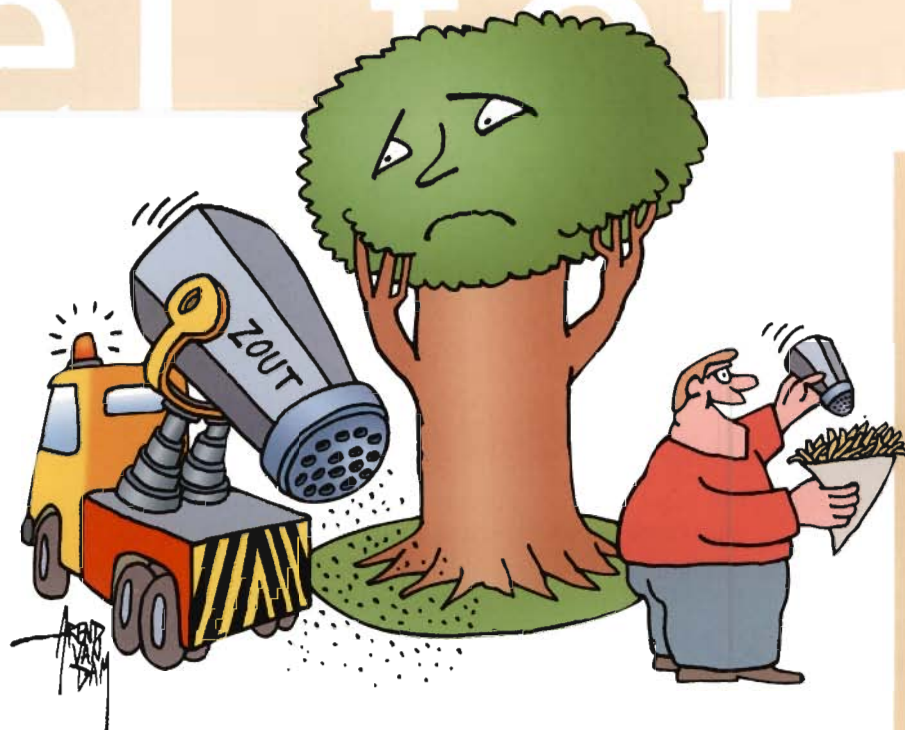
Het meest toegepaste zout is natriumchloride (zeezout of keukenzout). Een overvloed aan natrium verstoort de voedingstoffenhuishouding in de bodem, doordat andere nutriënten, zoals calcium, kalium en magnesium worden verdrongen en niet meer door de boom kunnen worden opgenomen. Chloride is als sporenelement van essentieel

foto: Erik Platje

foto: Frank Moens

belang voor een boom, maar een teveel aan chloor kan vergiftigend uitpakken. Het chloride-ion verstoort ook de opname van nutriënten. Een hoge concentratie zout in het bodemvocht belemmert de opname van water door de boomwortels, zodat vochttekorten eerder optreden. Bomen nemen uit armoede water met chloor op. Het chloor hoopt zich uiteindelijk op in het bladerdek, dat verbranding- of verwelkingsverschijnselen gaat vertonen. Het afsterven van het blad door hoge chloridgehaltes is het meest in het oog springende én het meest nadelige effect van zoutschade.

Oplossingen

Het is te gemakkelijk gezegd dat er bij de gladheidbestrijding dan maar geen strooizout meer moet worden toegepast. Alternatieven, zoals zand, ureum of alcohol, zijn minder effectief, duurder of hebben ongewenste neveneffecten voor het milieu of de verkeersveiligheid. Er is de laatste jaren wel veel winst behaald met het verlagen van de dosering en door aanpassingen aan machines en strooiroutes. Op dit moment wordt er volop ingezet op computergestuurde dosering. Hiermee wordt voorkomen dat een bepaald kruispunt twee maal wordt gepasseerd door verschillende strooimachines en dan ook twee keer de benodigde hoeveelheid strooizout krijgt te verwerken. Het uitbannen van de toepassing van strooizout in de gladheidbestrijding is echter nog lang niet in zicht.

Een belangrijk middel om bomen te beschermen tegen een teveel aan strooizout is het afschermen van de groeiplaats van de weg. Een verhoogd liggende groeiplaats belet smeltwater in de berm te lopen. Hoge stoepranden geleiden het smeltwater richting straatkolken die het vervolgens afvoeren. In brede bermen verdeelt het smeltwater zich over een groter oppervlak. Een ruimere groeiplaats vergroot sowieso de kans dat bomen kunnen putten uit water dat minder sterk is verontreinigd.

Linkerbladzijde

Rechterfoto: De strooiinstallatie voor wegzout staat klaar om in actie te komen, met de zoutvoorraad op de achtergrond. Linkerfoto: Wat minder bekend is: schade veroorzaakt door zout water uit viskaren dat week na week bij bomen drupt. De haagbeuk vertoont geelverkleuren door een overmaat aan chloride.

Rechterfoto:

Het typische patroon van gele bladranden veroorzaakt door chloridevergiftiging. In dit geval in lindebladeren.

Symptomen

Zoutschade wordt veroorzaakt door chloride uit het zout. Bij een lichte belasting met chloride verkleurt de bladrand geel. Bij zwaardere belastingen worden de bladranden bruin door verdroging. Uiteindelijk kan het hele blad verwelken. Bij een zeer hoge zoutbelasting verdorren de bladeren zelfs al voordat ze goed en wel uit de knop zijn gekomen.

Diagnose

De zoutbelasting in de grond kan als geleidingsvermogen (EC-waarde, mS/cm) worden gemeten. Een analyse van bladmonsters levert veel betrouwbaardere gegevens op. De boom kan een overmaat aan chloride namelijk al in zijn gestel hebben opgenomen, terwijl het chloride alweer door overvloedige regenval uit de bodem is verdwenen. Het in de boom opgeslagen chloride is in staat de ontwikkeling nog een aantal jaren te verstoren. De boom raakt het chloride namelijk alleen maar kwijt via afgefallen blad. De analyse van bladmonsters is laboratoriumwerk.

Foto: Harold Schoemaker

Gevoeligheid

Niet alle boomsoorten zijn even gevoelig voor zout in de bodem. Beuk, haagbeuk, linde en veel esdoornsoorten lijden snel onder zoutbelasting. Els, es, eik, plataan en grauwe abeel zijn veel toleranter. Alleen in mangrovebossen vinden we boomsoorten die over speciale klieren beschikken om een teveel aan zout uit te scheiden. Ons klimaat moet echter wel sterk veranderen voordat we die boomsoorten in Nederland kunnen toepassen.

Betrokkenheid bij het wel en wee van bomen

Frank Naber

Het 'Meldpunt Kappen' van Vara's Vroege Vogels en 'Hoera! Een burgerinitiatief': twee projecten van de Bomenstichting, waarin burgers centraal staan. Speciale burgers, namelijk burgers die actief betrokken zijn bij hun eigen leefomgeving. Dat kan vanuit trots of bewondering zijn, of juist vanuit onvrede met wat er allemaal (niet) gebeurt. Dat maakt niet

uit, want het gaat ons om het bereiken van een duurzame groene leefomgeving, met een accent op bomen.

Hoewel in beide projecten burgers de hoofdrol spelen, verschillen ze sterk van elkaar. Daarom leek het mij goed om ze eens 'naast elkaar' aan u te presenteren.

Meldpunt Kappen

Het Meldpunt Kappen is drie jaar geleden in samenwerking met Vara's Vroege Vogels opgezet. Op de website van Vroege Vogels kan iedereen voorbeelden van het onnodig kappen van bomen melden.

Vroege Vogels en de Bomenstichting hebben samen mensen gezocht en gevonden, die bereid zijn namens de Bomenstichting te reageren op de melding. We noemen ze boomagenten, tussenpersoon tussen de melder en de Bomenstichting. Zij zullen er voor zorgen dat er nog meer wordt gedaan dan in voorgaande jaren met de meldingen.

Een boomagent reageert namens de Bomenstichting op meldingen in zijn/haar regio. Soms zal het daarbij blijven; soms zal de melding en de reactie leiden tot een behoudsactie. Zo blijven we actief in onze 'waakhond-rol' en houden de betrokkenheid van burgers zo hoog mogelijk.

Ziet of weet u van onnodig kappen in uw buurt? Graag melden op het Meldpunt (www.vroegevogels.nl onder het tabje Kappen). Hieronder twee samenvattingen van voorbeelden uit de website Kappen met Kappen.

Melding Kappen met Kappen: 20 januari 2009

Voortbestaan Limburgs hellingbos op de helling

Zuidelijk Limburg kenmerkt zich door een prachtig landschap waaronder hellingbossen met bijzondere flora en fauna. Veel is daarvan verdwenen. De Jeugrubbe, het 19e eeuwse hellingbos ten noordwesten van Hoensbroek bestaat nog. Het is onderdeel van de ecologische hoofdstructuur (EHS). In het bos, met veel holle bomen, komen

onder andere zeldzame vogels voor als de draaihal en de zwarte specht.

De provincie Limburg is van plan het hellingbos op te offeren voor een nieuwe buitenring: een vierbaans autoweg. De noodzaak voor deze weg blijkt er echter niet te zijn volgens het uitgebreide rapport van Witteveen. Zelfs als er dan toch een uitbreiding moet komen,

waarom dan dwars door een natuurgebied, terwijl er al een randweg ligt aan de zuidkant van het bos?

Het is onvoorstelbaar dat dit soort plannen worden gemaakt. De provincie Limburg moet juist haar eigen natuur en landschap een grotere waarde toekennen: anders rooft ze haar eigen schatkamer leeg!

Melding Kappen met Kappen: 9 november 2009
Schijnijndelse Beukenstraat zonder beuken?

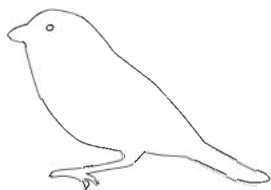
Zijn gezonde beuken van ongeveer 50 jaar over een jaar of 10 tot 15 aan het eind van hun Latijn? Niet aannemelijk, vinden bewoners van de Beukenstraat waar negen mooie, gezonde bomen moeten verdwijnen. Het riool onder het wegdek moet worden vervangen. Omdat de levensverwachting van de beuken nog maar kort is, kunnen ze vol-

gens de gemeente worden gekapt. Herinrichting van de straat is daarna gemakkelijker. Dat laatste is natuurlijk doorslaggevend en er wordt naar argumenten gezocht om

het werk eenvoudiger te maken.

Bewoners vinden het gemeentebesluit veel te gemakkelijk genomen en zijn in verzet gekomen. Ze vinden dat hun leefgenot wordt aangetast. Voor sommigen waren de beuken reden om in die straat hun huis te kopen.

Hoera! Een burgerinitiatief

Bij dit project gaat het om de zogenaamde derde generatie burgerparticipatie. Burgerparticipatie is gestart met inspraak (de eerste generatie); de tweede generatie kenmerkt zich door het actief meedenken van burgers bij de voorbereiding of uitvoering van een plan. In beide gevallen neemt de overheid het initiatief door inspraakbijeenkomsten te organiseren of burgers uit te nodigen. Hét kenmerk van de derde generatie is dat het hier gaat om initiatieven van burgers zelf. De laatste tien tot vijftien jaar nemen burgers steeds vaker initiatief tot verbeteringen in hun leefomgeving. Problemen die ze vroeger door de overheid lieten oplossen, pakken ze nu zelf aan. Dat gaat echter niet altijd vanzelf goed, vooral omdat gemeenten hier vaak geen raad mee weten. In dit project richten wij ons op de situaties waarin burgers (wijk, kern, straat) iets bedenken met bomen waarvan zij het gevoel hebben dat hun idee een blijvende (duurzame) bijdrage zal leveren aan de kwaliteit van hun omgeving. Met dit idee stappen zij naar hun gemeente. Helaas komen ze dan nogal eens bij ambtenaren of wethouders die het idee niet serieus nemen, en het al heel snel naar de prullenbak verwijzen. Gelukkig zijn er ook gemeenten die een dergelijk initiatief wel serieus bekijken, de voor- en nadelen afwegen, actief meedenken, en eventueel samen met de initiatiefnemers voor uitvoering zorgen. Naar dergelijke gemeenten zijn wij op zoek. Zo'n proces van samenwerken tussen burgers en overheid vraagt uiteraard niet alleen bepaalde vaardigheden bij de initiatiefnemers, maar ook bij lokale bestuurders en ambtenaren. De bedoeling van dit project is om aan de hand van geslaagde voorbeelden meer inzicht te krijgen in de succesfactoren. Daar kunnen wij, maar ook gemeenten en toekomstige initiatiefnemers, dan gebruik van maken. Zoals gezegd: het begint met het verzamelen en vervolgens selecteren van voorbeelden. Via de Vereniging Stadswerk worden de gemeenten gevraagd om voorbeelden. Enkele organisaties die met burgerparticipatie bezig zijn worden ook benaderd.

Weet u voorbeelden?

Als u, lezer van Bomennieuws, voorbeelden kent van geslaagde burgerinitiatieven rond het thema bomen, schroom dan niet om contact met ons op te nemen!

Op weg naar een groenere leefomgeving!
Promoot het goede en bestrijd het slechte. Zo kun je ook naar de Bomenstichting kijken.

De winnende boom

Tijdens wandel- en fietstochten deze zomer weer veel bomen gezien; gezonde, majestueuze, aftakelende en heel oude met respect en hekwerk omringd en een bord erbij waarop verantwoording wordt afgelegd voor het feit dat hij er nog steeds staat.

Ook veel natuurgebieden gezien. Nou ja, natuur? Natuur zoals we vinden dat natuur er uit hoort te zien, heidevelden, veenweidegebieden, rietvelden met grote variaties aan planten.

Dit zijn de cultuurgebieden die we nog kennen uit onze kinderjaren of van plaatjes.

We hebben geen geduld en leven lang niet lang genoeg om boerenland dat, zoals dat heet, 'teruggegeven wordt aan de natuur', natuur te laten worden.

Maar eigenlijk willen we dat ook niet. We willen cultuurland van enkele decennia geleden met bloeiende akkerranden, korenbloemen, heidevelden, blauwgraslanden en zo. Met koeien en weidevogels en een boer met pijp die rustig op zijn melkkruk een van zijn acht koeien melkt en de schaapherder met witgewolde kudde en ruisend vallend graan en korenschoven en klompen en rode zakdoeken en allemaal met de bijbehorende flora en fauna. En, want we leven nu eenmaal niet in grootmoeders tijd, met golfbaan, restaurant, invaliden-, cross-, hijg- en nordicpaden, kijkhutten, parkeerplaatsen en uitdagende maar tevens educatieve zaken voor de kids en zo.

In die behoeften van nu wordt wel voorzien, daar wordt geld mee verdiend. Met die nostalgische boer lukt het niet, die kan er niet van leven en is vervangen door een manager met geavanceerde agrarische technieken.

En met die natuur, daarmee lukt het ook wel, daarin wordt veel politiek en geld gestoken.

De ontwolde heide wordt met grote machines van ongewenstheden ontdaan, maar de vliegdenen en berken winnen het steeds weer.

In de nieuwe water-plas-dras gebieden voert de beheerder een machinale strijd met elzen en wilgen. In de schitterende Wieden zag ik hoe de vleesetende zonnedaauw het gevecht met de elzen ging verliezen. Met aangepaste motorwerktuigen maait de beheerder wat in deze cultuurnatuur niet zou behoren te groeien, maar iedere afgemaaide els komt met meer kansen terug en zolang de zonnedaauw geen vegetariër wordt winnen de bomen het met vele, als haren op een hond.

Voor de natuurbeheerders van nieuwe cultuurgebieden is het een kostbaar bomengevecht en de vele vrijwilligers die zich hakkend, trekkend en soppend inzetten zullen niet altijd bomenvriend zijn, maar voor de bomenmens die dagelijks zoveel boomverwoestends moet aanschouwen biedt dit houvast. Een moment van onachtzaamheid en de boom heeft gewonnen.

Douwe van der Heij

“Ik voelde mij een geknotte wilg”

Drago Pečenica, een bomentekenaar uit Bosnië

In zijn lichte pastelkleurige kamer zit ik in Nijkerk tegenover Drago Pečenica (1962). Er straalt een rust van de kamer uit, evenals van Pečenica zelf. Hij heeft na een moeilijke tijd zijn plek gevonden. Pečenica is een Bosnische tekenaar. In 1992 is hij met zijn vrouw en dochtertje uit het voormalig Joegoslavië naar Nederland gevlucht. Tegenover mij hangt aan de muur een pentekening van hem. Een knotwilg. Een van de vele knotwilgen die hij getekend heeft. Tijdens het gesprek dwaalt mijn blik steeds naar die knotwilg en telkens zie ik nieuwe details. Die tekening is monnikenwerk. Om die knotwilg en om de vele andere bomen die hij tekent heb ik een gesprek met hem.

Roelie de Weerd

Drago Pečenica tekent al vanaf zijn vijfde jaar. “Ik weet niet waar dat vandaan kwam. Mijn ouders hielden zich daar niet mee bezig. Het waren boeren en we woonden heel afgelegen in de bergen. Papier had ik niet. Uit het vuurtje van de herders haalde ik verkoolde stukjes hout en daar tekende ik mee op grote stenen. Die behoefte kwam gewoon uit mijzelf. Als het ging regenen was het een drama, dan spoelden al mijn tekeningen weg. Toen mijn oudere broer van de lagere school af kwam, kreeg ik van hem een map met zijn overgebleven papier en zijn potloden. Dat was feest voor mij. Al die papieren heb ik vol getekend en die tekeningen heb ik toen aan het hek opgehangen. In mijn fantasie zag ik mensen naar mijn tekeningen komen kijken. Als bij een expositie. Maar ik had nog nooit van een expositie gehoord.”

Ontdekt talent

Het talent van Drago Pečenica is ontdekt door zijn tekenleraar op de lagere school. In zijn eerste les gaf de leraar opdracht om een bos te tekenen. Wat moedeloos liep hij langs de leerlingen, zo vertelde hij later aan Pečenica. Het was verspilde energie. Die kinderen in dat dorp konden niet tekenen. Totdat hij bij Drago kwam. Hij sloeg zijn hand voor zijn mond en stamelde: “O kind, wat ben jij getalenteerd, je moet daar mee verdergaan”. De leraar vond de tekening zo mooi dat hij hem inlijstte en in de gang van de school ophing.

Even is Pečenica met zijn gedachten ver weg en vervolgt dan: “Ik wist wel dat er iets bijzonders in me zat, maar dat het zo bijzonder was dat wist ik niet”.

Die leraar overtuigde Pečenica's vader van de talenten van zijn zoon en zo mocht hij naar de School voor Beeldende Kunsten in Sarajevo. Daarna volgde hij nog twee jaar een pedagogische opleiding en werkte hij een tijd als tekendocent, totdat ze naar Nederland vluchtten.

Knotwilgen

“De eerste tijd in Nederland kwam er niets uit me. Ik had zoveel meegemaakt. Na een paar jaar kwam ik hier terecht en ging ik veel fietsen in de omgeving van Nijkerk. Daar zag ik die enorme ruimte en dacht: Ik kan alle kanten op. Er is ruimte in mijn leven. Toen wilde ik die ruimtes tekenen, die vlaktes van de polder. Maar dat is wel saai om naar zo'n tekening te kijken. Dus heb ik de hekken ontdekt. Landschappen met ouderwetse hekken. Het zijn allemaal

foto: Roelie de Weerd

periodes in mijn leven geweest waar ik door geïnspireerd raakte. Dat vertelt iets over mijzelf. Ik raakte gefascineerd door de knotwilgen. Die worden elke drie jaar geknot en er komen steeds weer nieuwe takken aan. Ik voelde me toen ook zo geknot als een knotwilg. En net zo gebutst als de stam. Maar er zat wel veel leven in mij. En dat komt er weer uit."

Pečenica maakt tekeningen van landschappen waarin bomen een grote rol spelen. Veel knotwilgen, maar ook beuken en berken. En in de bermen riet, bloemen en pollen gras. In de tekeningen van Pečenica is geen nerf, geen noest, geen kerf, geen blad overgeslagen. Ze zijn getekend met een ongelooflijke precisie. Niets is verloren gegaan, zelfs geen spriet in het gras. Zijn tekeningen lijken etsen. Maar het zijn pentekeningen, een uniek exemplaar waar hij soms maanden over doet voordat het af is.

Grotere bomen

"Ik zit nu in een periode dat ik ontvankelijker ben. Als ik naar die bomentekeningen kijk denk ik: Waarom heb ik het zo gedaan? Ik tekende zwart-wit. Maar het was voor mij ook zwart-wit. Om te overleven moest ik zwart-wit zijn, anders kon ik niet functioneren. Er waren geen tussentinten mogelijk. De bomen die ik tekende zijn wel naar boven open, maar van onderen zijn ze smal. Precies zoals ik de ruimte innam toen ik pas in Nederland was. Er waren zoveel mensen in zo'n klein land. Als ik op straat liep ging ik me klein maken voor de andere mensen, want ik was in hun land. Maar nu voel ik me geen buitenlander meer. Nu ben ik in een periode dat ik bomen teken die wijd zijn en veel ruimte innemen. Net alsof ik mijn armen uitstrek. Ik ben ontvankelijker geworden. Weer mijzelf. Ik heb steeds meer de behoefte om grote bomen te tekenen." Hij loopt naar de tekening van een beuk, die achter mij aan de muur hangt. Die is in kleur getekend met de scraperboardtechniek (zie kader). Hij wijst zo'n anderhalve meter hoogte van de stam aan. "Ik maak heel veel detailfoto's. Het onderste gedeelte is gedetailleerd naar de

"Ik ben ontvankelijker geworden.
Weer mijzelf.

Ik heb steeds meer de behoefte om
grote bomen te tekenen."

foto's. Dat bestaat echt. Maar hogerop is het fantasie. Die boom heb ik geplaatst in een omgeving. De achtergrond is mijn verleden. Al die bomen op de achtergrond zijn eigenlijk mensen. En ik ben die beuk, ik sta diep geworteld." Het liefst tekent hij bomen met knoesten. Die bomen hebben karakter. "Een kunstenaar die portretten maakt zoekt ook naar oudere mensen. Die zijn interessant. Kinderen zijn heel moeilijk te tekenen. Ze zijn wel jong en puur, maar er zit niet veel wijsheid in. In ouderen zit een verhaal en karakter. De wonderlijkste bomen vind ik ook de bomen die groeien op een plek waar het heel moeilijk is om te leven. Laatst was ik in Kroatië en daar zag ik een boom die op een steen groeide. Hij had daar heel weinig voedingsstoffen om van te leven. De boom was klein, maar wel oud. En dat vind ik zo mooi. Dat je ondanks alle moeilijkheden toch overleeft. Dat is de kunst van het overleven.

Kindertijd

"Tekende u als kind ook al bomen?" "Ja, en veel natuur. Maar ook mensen. Op die stenen tekende ik portretten met veel haar. Dat haar kon je dan zo over die steen heen tekenen. Ik had zoiets nooit gezien, maar het kwam vanuit mijzelf."

Weer valt er even een stilte. Terug in zijn kindertijd? Dan gaat hij verder: "Voor het huis waar we woonden stond een boom. Ik had een laddertje gemaakt en planken in de boom. Dan nam ik een kleedje van mijn moeder en legde dat op de vloer. Daar zat ik soms de hele dag. Daar kon ik dromen en tekenen. Die boom was mijn tweede huis. Ik had geen eigen kamer, dus ging ik ruimtes creëren voor mijzelf. Ik heb altijd graag een plek voor mijzelf willen hebben. We wonen nu drie jaar in dit huis en nu heb ik eindelijk voor het eerst van mijn leven een plek voor mijzelf. Mijn atelier is op zolder. Daarvoor tekende ik in de huiskamer. Ik was tekenaar en had ook niet veel ruimte nodig. Alleen een pen en stukje papier. Mijn tekeningen zijn niet groot. Ik zeg ook altijd, ik ben tekenaar, geen kunstenaar. Maar nu ik in kleur werk met de scraperboardtechniek heb ik meer ruimte nodig."

Atelier

Op de zolder heeft Pečenica zijn eigen plek. Een totaal andere sfeer dan de woonkamer beneden. Voor het bankje ligt een kleedje. Net zo'n kleedje als hij vroeger als kind van zijn moeder pakte en op de vloer legde van zijn boomhut, vertelt hij. Onder het dakraam staat zijn tekentafel met een kleine tekening waar hij nog aan werkt. De laatste tijd maakt hij ook etsen. Maar twee etsen per jaar (waar 50 afdrukken van worden gemaakt), omdat er zo veel tijd en energie gaat zitten in zijn pentekeningen en scraperboards. Tegen de wand staan zijn werken. Daar laat hij mij een grote tekening zien van een beuk in scraperboardtechniek. "Hier heb ik zes maanden aan gewerkt en ik kan er nog steeds mee doorgaan."

Tekeningen van Drago Pečenica zijn te zien op zijn website www.dragopecenica.com. Daarop zijn ook de locaties te vinden waar hij exposeert.

Scraperboard

Scraperboard is een techniek die Drago zelf heeft verzonnen. Op een speciaal soort karton, scraperboard, waar kalk op zit, tekent hij met potlood de tekening. Dan schildert hij met kleine puntjes de kleur erop. Met een etsnaald krast hij dan de tekening er in. Op de plaatsen waar gekrast wordt, komen de witte deeltjes te voorschijn en uit die gekraste lijntjes wordt de tekening opgebouwd. Het is een tijdrovend proces en vergt uiterste precisie en concentratie. Kenmerkend voor al zijn werk is de enorme precisie waarmee de kleinste details zijn uitgewerkt.

Dendrologie van de Lage Landen

Naar Dr. B.K. Boom, door Jan de Koning, Wim van den Broek, Huub Bruens en Dirk De Meijere
Uitg.: KNNV Uitgeverij,
14e, dan wel 1e druk
606 blz, 14,5 x 22,5, 2100 z/w
tekeningen
ISBN 978 90 5011 296 3
€ 49,95

Als je het over B.K. Boom hebt, dan weet iedere boomfa-
naat wat je bedoelt: B.K. Boom - Nederlandse Dendrologie.
Vergroeid als ik was met dit standaardwerk (1e druk 1933),
dat ik vanaf de negende druk (1975) jaar in jaar uit raad-
pleegde, was het met het verschijnen van deze veertiende
druk voor mij even schrikken. Het is ook niet de veertiende
druk, maar in feite de eerste druk, zoals de auteurs in hun
voorwoord aangeven. Genetisch onderzoek heeft de syste-
matiek in de plantenwereld danig doen veranderen en
noodzaakte tot een andere aanpak. Gemakshalve werd in
de nieuwe opzet voor een andere titel gekozen, waaruit ook
de Nederlands-Vlaamse samenwerking blijkt. De verande-
ring is begrijpelijk en het is een uitstekend initiatief om de
inhoud landsgrensoverschrijdend te laten zijn.
Het is een paar minuten wennen, want 'Dendrologie van de
Lage Landen' is beslist handiger in het gebruik geworden.
De indeling in plantenfamilies is losgelaten. De geslachten
staan nu alfabetisch op wetenschappelijke naam gerang-
schikt. Om een voorbeeld te geven: na de *Juglans* - noot
(familie van de *Juglandaceae*) volgt *Kalmia* - lepelboom

(*Ericaceae*), en *Potentilla* - ganzerik (*Rosaceae*) volgt direct
op *Populus* - populier (*Salicaceae*).

De naaktzadigen - coniferen (*Gymnospermae*) en bedekt-
zadigen - loofbomen (*Angiospermae*) staan nog wel apart.
Zijn de wetenschappelijke namen niet of onvoldoende
bekend, dan helpt een register met Nederlandse namen de
lezer op weg. Dat is maar goed ook. Botanici hebben som-
mige soorten van een nieuwe wetenschappelijk naam
voorzien. Een voorbeeld: op zoek naar de beschrijving van
de welbekende *Sophora japonica* - honingboom
(*Fabaceae*) kom je bedrogen uit. *Sophora* is nog wel te
vinden, maar alleen als *S. davidii*, de honingstruik. De
honingboom heet tegenwoordig *Styphnolobium japonica*
en staat twintig bladzijden verderop.

Er zijn ook geheel nieuwe soorten aan toegevoegd. De
Wollemia nobilis werd pas in 1994 in een kloof in Australië
ontdekt en veroverde daarna in sneltreinvaart de wereld.
De soort is te vinden onder de naaktzadigen. Dat de soort
tot dezelfde familie behoort als de slangeden of monkey-
puzzle (*Araucariaceae*) is in deze opvolger van B.K. Boom
minder belangrijk.

Het aantal lijntekeningen met kenmerken van bladeren en
andere onderdelen van houtige gewassen is fors uitge-
breid. Van de pagina's met een verzameling tekeningen is
afgestapt. In de nieuwe opzet is zoveel mogelijk gepro-
beerd de getekende kenmerken ook bij de besproken soor-
ten te plaatsen. Het zijn wel pietepeteurige plaatjes gewor-
den. Ook dat zal wel wennen.

Frank Moens

puzzel

BOOMCODEKRAKER

In het diagram moeten 22 verschillende bomen worden
ingevuld. Het gaat om Nederlandse (geslachts)namen -
b.v. 'IJF' - of wetenschappelijke namen - b.v. 'ZELKOVA'. In
elk vakje komt een letter.

Gelijke getallen zijn gelijke letters. Alle 26 letters van het
alfabet doen mee (IJ wel, Y niet). Drie letters zijn al gege-
ven in de balk onder het diagram (A, K en Q).

Als oplossing kunt u volstaan met het inzenden van de
alternatieve boomspreuk:

6-9-13-1 / 18-4-26-1-11 / 24-9-11-13-1-11 /

12-1-7-11-7-13 / 12-7-11-15.

Inzenden per mail of brief (zie colofon) vóór 1 februari
2010. Onder de goede oplossers worden drie prijzen ver-
loot, nl. de nieuwe publicatie over monumentale bomen,
die in april 2010 verschijnt.

				22	9	9	13	18	1	5	14
1	2			3	4	3	5	6	7	1	8
1	7	14			23	1	6	14	4	24	9
7	1	3			3	6	9	10	9	9	11
12	7	6	13			6	9	8	7	14	2
6	7	11	15	1			3	7	11	5	2
18	5	25	5	2			24	6	7	1	8
16	7	3	8	1	2			18	1	8	14
9	16	9	16	7	9			3	1	1	8
2	1	19	5	4	7	9			1	2	3
14	9	2	10	9	11	20	1			17	21
26	1	7	15	4	4	8	11				

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y/IJ	Z
9										14						19									

Heilig vertrouwen in de iep

Frank Moens

De jaarlijkse Dierckx-lezing van de Bomenstichting stond dit jaar in het teken van de iep. Hans Kaljee, hoofdstedelijk bomenconsulent en hartstochtelijk pleitbezorger van de iep als straat- en parkboom, somde alle goede eigenschappen van deze boomsoort op. Hij bracht de iep tevens in verband met het verbeteren van het stadsleven. Dankzij nieuwe iepen-ziekteresistente selecties is het aanplanten van iepen weer een verantwoorde zaak. En passant maakte hij melding van het 'Iepenarboretum' dat komende winter aan de oever van het IJ gestalte krijgt.

Amsterdam is in 2005 uitgeroepen tot iepen-hoofdstad van Europa. Dankzij intensief beheer, nieuwe aanplant en tijdig ingrijpen zodra iepenziekte in een boom heeft toegeslagen, beschikt de stad nog steeds over vele duizenden iepen in allerlei soorten en variëteiten. Het jaarlijkse uitvalspercentage is laag. Over de iepenziekte ging het betoog van Hans Kaljee niet. Hij ziet het niet meer als een probleem. Daarentegen ging hij in op de vele goede kwaliteiten van de iep en dat deze zich in de stedelijke omgeving uitstekend weet te redden als er aan wat levensvoorwaarden wordt voldaan.

Levende luchtverfrisser

De iep deed vanaf de vijftiende eeuw op grote schaal zijn intrede in de stad als luchtverfrisser. Kades en straten werden beplant om de stank te bestrijden. Riolering was er niet en men had in de gaten dat bomen en met name iepen bijdroegen aan het verbeteren van de luchtkwaliteit. Vijf eeuwen later is de situatie anders, maar in feite vergelijkbaar met toen. Nog steeds is de slechte luchtkwaliteit een bron van zorg. Men heeft onderzocht dat bomen op bepaalde onderdelen effectief kunnen zijn in het zuiveren van wat wij moeten inademen. Wat ze kunnen zuiveren en hoe goed ze hierin zijn hangt van de boomsoort af. Iepen scoren goed als het gaat om verminderen van fijnstof, stikstofverbindingen en ozon, en doen het beter dan bijvoorbeeld linde en platanen.

De stadsiep van nu heeft wel een ander leven dan in de tijd dat de stad tot grote bloei kwam, in de Gouden Eeuw, het hoogtepunt van de VOC. De bomen werden geplant langs onverharde wegen, beschikten over voldoende (regen)water en een ruime schakering aan meststoffen: bijvoorbeeld door wat paarden lieten vallen, om over de rest maar niet te spreken. Tegenwoordig worstelen boomwortels met kabels, leidingen en riolering. Ze hebben te kampen met sterk verdichte grond door het verkeer en droogte, omdat het regenwater zo snel mogelijk moet worden afgevoerd. Een iep die pakweg honderd jaar geleden is geplant heeft een betere

Prachtige volgroeide iepen langs een Amsterdamse gracht.

Er zijn niet veel boomsoorten die zich in dergelijke omstandigheden, met zeer beperkte wortelruimte door verdichte grond en hoge grondwaterstand, toch goed ontwikkelen.

foto: Hans Kaljee

jeugd gehad dan veel jonge bomen van nu. Maar daar komt verandering in. In navolging van de gemeente Apeldoorn zijn steeds meer steden, ook Amsterdam, bezig bomen te planten in allerlei soorten (ondergrondse) bakken waarin boomwortels welig kunnen tieren, vrij van concurrentie met de menselijke ondergrondse infrastructuur. Het blijkt dat iepen het in dergelijke constructies ongekend fantastisch doen. In het winternummer van Bomennieuws 2008 stond een artikel van Annemiek van Loon over deze zogenaamde boombunkers.

Kwaliteiten opgesomd

Maar hoe onderscheidt de iep zich in het bijzonder van andere stadsbomen? Kaljee vatte het als volgt samen. "Een iep is bij wijze van spreken niet dood te krijgen! Hij is taai, (zee)wind bestendig, groeit snel, laat zich makkelijk snoeien en verdraagt strooizout in hoge mate." Bestand tegen luchtverontreiniging en een luchtzuiverende werking van de bladeren kwamen al ter sprake. Hij roemde ook de transparantie van de kroon. Deze laat behoorlijk wat licht door, maar geeft tevens voldoende schaduw. Dat laatste is niet onbelangrijk in een klimaat dat geleidelijk aan warmer wordt. Sowieso is het in een stad al drie tot vijf graden warmer dan in het buitengebied. Boomkronen kunnen die temperatuursverhoging tenietdoen. Een transparante kroon komt bovendien minder massaal over in het straatbeeld en zorgt ervoor dat omwonenden getemperd daglicht hebben. Voor de komende decennia moeten we ons voorbereiden op een hogere temperatuur, wateroverlast en een sterk toenemende verdichting van de stad. Met het inzetten van slimme technieken en zoeken naar combinaties van functies waarbij bomen meehelpen, kunnen we deze problemen te lijf gaan.

Impressie van speciale ondergrondse bakken waarin bomen vrij kunnen groeien. Op deze wijze is er geen concurrentie meer met kabels, leidingen en riolering. De watervoorziening kan beter worden geregeld door opvang van regenwater.

In toenemende mate wordt in gemeenten voor dergelijke oplossingen gekozen. Veel boomsoorten gedijen uitstekend in dergelijke constructies. Dat geldt ook voor iepen. Ze zijn van nature al bestand tegen moeilijke groeiomstandigheden en doen het in zo'n bak meer dan goed.

Iepenarboretum aan het IJ

Terwijl her en der collectietuinen en arboreta overbodig zijn geworden en door eigenaren, meestal universiteiten, worden afgestoten, verrijst in Amsterdam-Noord een nieuw arboretum dat toegespitst is op iepen (Ulmetum). Het idee is afkomstig van Hans Kaljee met onder andere als bedoeling de verschillende kroonvormen en windgevoeligheid te kunnen vergelijken. Aan de achterzijde van het Centraal Station, aan de overkant van het IJ, worden op het voormalige Shellterrein deze winter de plannen gerealiseerd in een nieuw in te richten brede groenstrook langs het water. Vijftig verschillende soorten wor-

Impressie van het iepenarboretum aan het IJ tegenover het Centraal Station.

den geplant: in totaal gaat het om ongeveer zeventig bomen. Later wordt het aantal iepensoorten nog aangevuld door deze te planten in de nog aan te leggen nieuwe wijk. Niet alleen de nieuwe resistente selecties krijgen er een plek, maar ook iepen die voor de iepenziekte vatbaar zijn, waaronder enkele Hollandse iepen, famous vanwege hun fraaie kronen, en de fladder- of steeliep (*Ulmus laevis*). Hoewel de fladderiep net zo ziek kan worden als de Hollandse iep, haalt de iepenspintkever, de ziekteverspreider, zijn neus op voor deze soort. Pas als er geen ander aanbod aanwezig is, zal een kevertje zijn kaken in een twijg van deze inheemse soort zetten en kan de boom alsnog ten onder gaan aan de ziekte. De kans dat er geen ander aanbod is, is hier echter nihil.

Gereed in 2010

In het voorjaar van 2010 bloeien de eerste iepen in het iepenarboretum. U bereikt het met de pont over het IJ naar de Buiksloterweg. Deze vertrekt achter het Centraal Station en zet u aan de overkant dicht bij het Ulmetum af. Zodra u de pont afkomt loopt u links over de brug het nieuw aangelegde wandelpark Overhoeks in (www.overhoeks.nl).

Stadsbomen Tilburg

Johan Loermans

Vanaf het terras aan de Heuvel, hartje Tilburg, kijken we uit op de Sint-Jozefkerk en de drie onlangs geplante linden: nakomelingen van de geliefde en roemruchte Linde van de Heuvel. In 1994 werd de monumentale linde van de Heuvel gekapt, om plaats te maken voor een ondergrondse fietskelder. De boom zou niet meer levensvatbaar zijn. Zoals elke boomdeskundige echter weet, kan een linde zichzelf verjongen en daardoor zeer oud worden. Deze linde was 350-400 jaar oud. Hij had dode takken en was hol van binnen, maar dat is normaal voor een veteranenboom en geeft hem karakter. Er zijn veel protesten geweest met de nodige publiciteit. Toen de linde uiteindelijk werd omgezaagd, bleek er in de holle stam een jonge boom uit de

wortels te zijn opgeschoten. Deze boom en andere scheuten van de wortels zijn vervolgens opgekweekt.

Tilburg is een moderne industriestad met een strakke hoofdletter T als logo, waar leefbaarheid en cultuurhistorie minder belangrijk lijken te zijn. De linde van de Heuvel staat hier symbool voor. Stichting Stadsbomen Tilburg (SST) is in 2001, enkele jaren na de kap van de linde, door verschillende bewoners opgericht om het tij te keren.

In 2005-2006 is er een ontwerpwedstrijd uitgeschreven voor de nieuwe inrichting van de Heuvel. Pas afgestudeerd tuin- en landschapsarchitect Bram van Beurden wilde hier graag aan meedoen. Hij benaderde SST voor informatie over de geschiedenis van de Heuvel. Uiteindelijk mocht Bram niet meedoen als pas afgestudeerde architect, maar het contact met Stichting Stadsbomen Tilburg was gelegd.

Tijdens een van de vergaderingen van SST kwam een aantal Italiaanse populieren ter sprake. De populieren moesten gekapt worden in verband met de aanleg van een nieuw park en aangrenzende nieuwbouw. Bram werd gevraagd een alternatief te bedenken. Hij was geschokt toen bleek dat er al een kapvergunning was afgegeven. Volgens hem was het mooiste onderdeel van de populieren de stam. Hij suggereerde om de bomen te knotten, want dan kan men er nog lang van blijven genieten. Er hoefde wat hem betreft ook geen hek omheen te staan. Hij adviseerde: "Laat ze de stammen op verschillende hoogtes knotten. Er mag ook tegenaan worden gereden, zodat de bomen scheef komen te staan. Dit is belangrijk voor mensen om te relativeren in een drukke stad, want ze zullen zien dat de bomen gewoon verder leven en weer blad krijgen."

Uiteindelijk is er maar een paar meter van de toppen afgezaagd. Er is wel een hek omheen geplaatst en de bomen staan er nog steeds prima bij. Ze staan nu zelfs midden in het park, terwijl ze eerst in een particuliere tuin stonden. Bram heeft veel tijd, energie en emotie in de zaak van de populieren gestoken. "Met een kapvergunning in handen mag je kappen, maar het hoeft niet", aldus Bram. Met zijn goede babbel en argumenten heeft hij uiteindelijk de bomen weten te behouden.

De Vijfsprong

Een van de grote onderwerpen waar de stichting zich mee bezig heeft gehouden, is de herinrichting van De Vijfsprong. Op een paar honderd meter van het centraal station komen vijf straten bij elkaar bij een terrasje met een circa dertig jaar oude zilversdoorn. In het nieuwe ontwerp bleek deze boom niet opgenomen te zijn, omdat hij ziek zou zijn en de wortels een monumentaal pand aantastten. Massaal protest volgde. De Stichting voor bescherming stadsgezicht De Vijfsprong werd opgericht, met een paar honderd deelnemers. Vier jaar lang zette de stichting zich in voor het behoud van de zilversdoorn. Maar een jaar geleden, december 2008, werd de

foto: Johan Loermans

Mijn afspraak met Bram van Beurden, voorzitter van Stichting Stadsbomen Tilburg, is op een zonnige herfstdag. In een eerder gesprek over de boomverkiezing, die in Tilburg in 2010 zal plaatsvinden, viel mij Brams enthousiasme en gedrevenheid op voor het behoud van waardevolle bomen. De stichting heeft kennis en vaardigheden in huis, waarmee ze veel weet te bereiken. Met dit interview probeer ik te achterhalen welke factoren verantwoordelijk zijn voor de behaalde successen.

zet bomen op de agenda

boom gekapt. Het gebeurde om 4:00 uur 's nachts, zodat er geen pers aanwezig zou zijn. Bewoners hadden zich weliswaar aan de boom geketend, maar omdat het zo koud was die decembernacht, waren ze even naar binnen gegaan om zich op te warmen. Bram trok het zich sterk aan dat mensen zich zo ingezet hadden voor deze boom. Nadat de boom er niet meer stond, is hij op de stronk gaan staan en heeft om één minuut stilte gevraagd. Bram schrok enorm van het simplistische ontwerp voor de herinrichting van De Vijfsprong: "Er was zelfs geen rekening gehouden met de stand van de zon. Op de plek waar de zilversdoorn stond, zou een enorme lichtmast komen met enkele meters ernaast een grote boom. Ruimtelijk gezien was het ontwerp slecht, omdat er geen grote boom midden op het pleintje past. Een grote boom op die plek zou de rest van de al aanwezige Engelse tuin overschaduwen." Bram had daarom overleg met de wethouder. Zijn belangrijkste voorstel voor het wijzigen van het ontwerp was: "Zet een boom terug op de plaats van de zilversdoorn. De mensen zullen hun boom terug hebben en er zal een zucht van opluchting door de wijk gaan." De wethouder stemde hiermee in. Het lijkt bijna gewoon dat er nu weer een boom, een grote ginkgo, staat, maar dat was dus geenszins de bedoeling geweest.

grote foto: Johan Loermans, inzet: Bram van Beurden

De Vijfsprong in Tilburg. De herinrichting van deze markante plaats, waar vijf straten bijeenkomen, heeft tot veel protest geleid. De inzet laat de oude situatie zien met de 30-jarige esdoorn temidden van het terras. In alle vroegte werd op een koude decemberochtend in 2008 de boom geveld. Als bewoners niet aan de bel hadden getrokken en Bram niet had gepleit voor de terugkeer van een solitaire boom, dan had op deze plek nu een grote lichtmast gestaan.

SST herschrijft nieuwe Bomennota 'Tilburg boomT'

"Tilburg heeft teveel monumentale bomen". Dit stond letterlijk in de inleiding van de nieuwe bomennota van Tilburg. Er stonden nog meer zaken in waar SST niet blij mee was. Zoals de definitie cultuurhistorisch, die in de nota werd aangepast, waardoor nog maar enkele bomen als cultuurhistorisch zouden kunnen worden benoemd. Dit raakte een gevoelige snaar sinds de gebeurtenis met de linde op de Heuvel. Ook zou in de nieuwe nota de diameter voor bomen waarvoor een kapvergunning nodig is, omhoog gaan van 65 cm naar maar liefst 130 cm! SST benaderde de politieke partijen om aan te geven welke effecten deze nota op het bomenbestand van Tilburg zou hebben.

Bram nam tijdens een Raadsvergadering een grote boom-schijf mee die volgens de nieuwe norm kapvrij zou zijn (tussen de 65 en 130 cm). De schijf was van een boom van 86 jaar oud. Dit maakte indruk op de raadsleden. Alle partijen, behalve de VVD toonde interesse in de standpunten van SST. Zij dienden dan ook allemaal een amendement in. De nota werd hiermee eigenlijk door Stichting Stadsbomen Tilburg herschreven, want de wethouder nam alle punten over.

Succesfactoren

De reden voor het succes van Stichting Stadsbomen Tilburg is dat ze goed communiceert met de gemeente en de bewoners. Bram: "Je moet de winst kunnen vinden waar de tegen-

partij ook baat bij heeft. In het geval van De Vijfsprong zou de rust terugkeren, wanneer er een boom werd teruggeplant op dezelfde plek. Vergeet niet dat de wethouder in die tijd extra bewaking kreeg. Je biedt de tegenpartij een oplossing en zoekt naar een andere invalshoek. Laat ook zien dat je als stichting niet alleen tegen bent, maar probeer ze juist te helpen." Mede dankzij de kennis die SST kan inbrengen zijn ze nu een goede gesprekspartner geworden. Brams professie van tuin- en landschapsarchitect is hierin een belangrijk element.

"Tilburg heeft teveel monumentale bomen"

Stichting Stadsbomen Tilburg zit tegenwoordig in de Adviescommissie Stedelijk Groen. Samen met het IVN, KNNV, twee landschapsarchitecten en de gemeente Tilburg bekijken ze nieuwe plannen. Ze worden hierdoor vroeg in het traject betrokken om mee te denken. Veel adviezen worden dankzij deze gesprekken overgenomen. Daardoor is er meer draagvlak voor de plannen. De gesprekken hebben tevens een neveneffect. Omdat men weet dat de groep van groene verenigingen meekijkt, wordt er in de planfase al meer met hun wensen en ideeën rekening gehouden. Voor de komende periode wil Stichting Stadsbomen Tilburg zich weer meer gaan richten op educatie en bewustwording over bomen en andere natuur.

Kwaliteit bomenbeleid

Edwin Koot

De Bomenstichting heeft recent onderzocht wat het niveau is van het gemeentelijk bomenbeleid. In 2005 hebben we een vergelijkbaar onderzoek gedaan. Wanneer we de resultaten van beide enquêtes vergelijken komen we tot een verheugende conclusie: de kwaliteit van het gemeentelijk bomenbeleid is de afgelopen vier jaar aanzienlijk verbeterd.

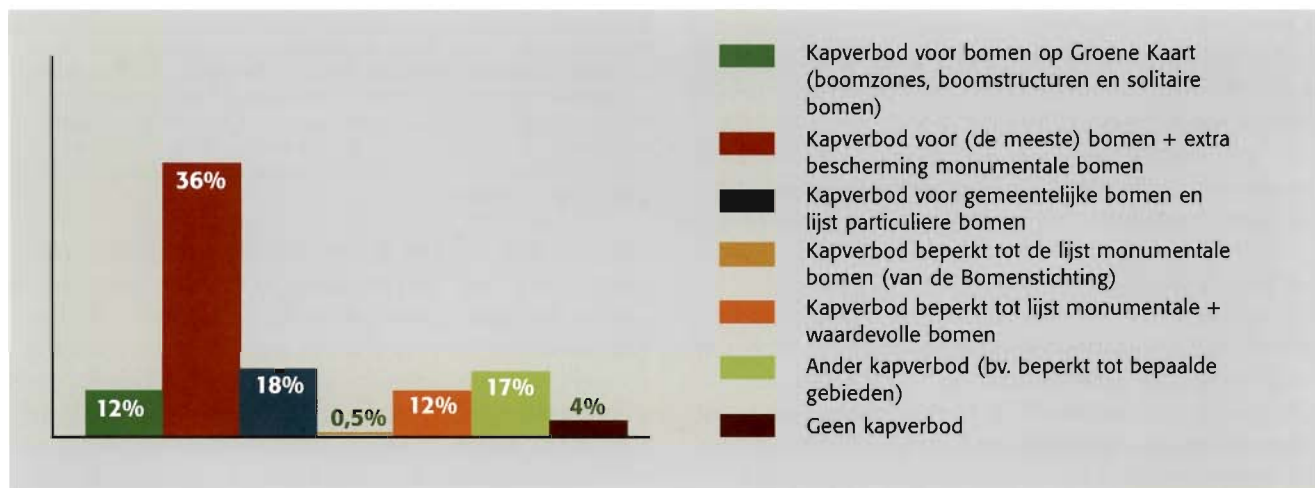
De helft van de gemeenten heeft deze zomer meegedaan aan de enquête over hun bomenbeleid. Dat is een hoge respons. De vraag is of dit een representatieve steekproef is. Het kan immers zijn dat gemeenten waar groen helemaal geen prioriteit heeft niet hebben gereageerd. Dit hebben we niet kunnen nagaan. Wat we wel weten is dat er sprake is van een behoorlijke diversiteit onder de respondenten, zowel qua grootte, inwonersaantallen, percentage

bebouwing als ook de geografische ligging. Deze enquête geeft dus een aardig beeld van de 'gemiddelde' Nederlandse gemeente en is in ieder geval goed vergelijkbaar met de meting uit 2005.

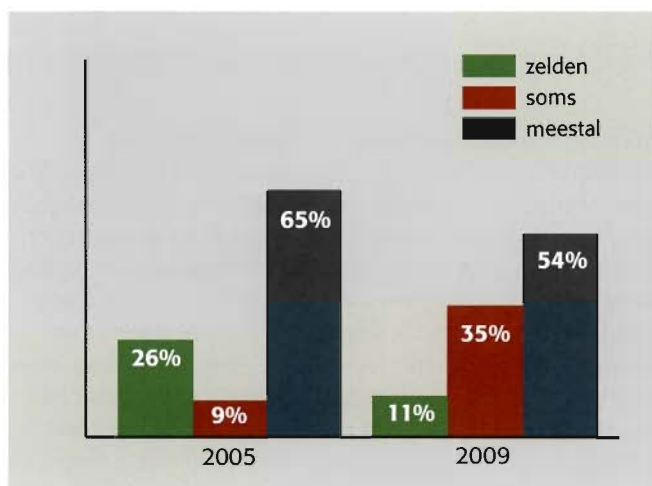
Positieve uitslag

We hebben het bomenbeleid van de gemeenten getoetst aan het model-bomenbeleid en de Bomenstichting-norm, die de Bomenstichting heeft ontwikkeld (zie kader). Dit houdt in het kort in dat een gemeente positief scoort als hij op alle onderdelen van het beleid minimaal een voldoende invulling heeft gegeven.

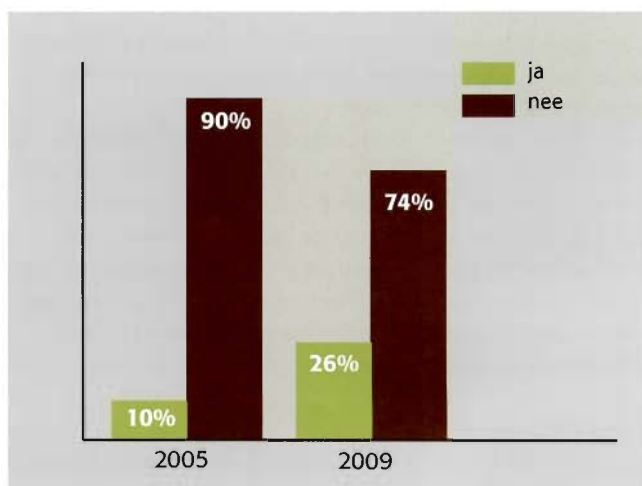
In 2004 voldeed slechts 14% van de gemeenten aan de Bomenstichting-norm. In 2009 is dit percentage verdubbeld: nu voldoet het bomenbeleid in 28% van de gemeenten. Een bemoedigend resultaat. Vooral wanneer we dit in het licht zien van de afspraken om te komen tot minder

Figuur 1: De verschillende vormen van het kapverbod in gemeenten.

Figuur 2: Gemeenten die kap- en bouwvergunningen op elkaar afstemmen.

Figuur 3: Gemeenten die hun monumentale bomen beschermen via het bestemmingsplan.

verbetert

lastendruk voor gemeenten en burgers. Daardoor is bijvoorbeeld het kapverbod onder druk komen te staan. Sommige gemeenten (4%) hebben hun kapverbod inmiddels helemaal afgeschaft, of beperkt tot een lijst met monumentale bomen (12%), volgens het nieuwe model van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Het alternatief dat de Bomenstichting in samenwerking met de Vereniging Stadswerk Nederland heeft ontwikkeld, blijkt gelukkig al door 12% van de gemeenten gebruikt te worden (zie figuur 1).

Meer afstemming

Een ander opmerkelijk resultaat is dat in toenemende mate in gemeenten (soms of geheel) afstemming plaatsvindt tussen vergunningen voor bouw en aanleg en de kapvergunning (figuur 2). Eerst een bouwvergunning afgeven om er dan pas achter te komen dat er ter plaatse nog een boom staat, is niet meer van deze tijd. De Bomenstichting heeft zich hier via publicaties en workshops al jaren sterk voor gemaakt. Een ander stokpaardje van ons is het beschermen van monumentale bomen door opname in het bestemmingsplan. Ook deze oproep krijgt steeds meer gevolg. Inmiddels heeft een kwart van de gemeenten monumentale bomen in het bestemmingsplan staan (figuur 3). Ook gezien het feit dat het binnenkort met het inwerkingtreden van de omgevingsvergunning verplicht wordt om bouw en kapprocedures beter op elkaar af te stemmen, gloort er hoop aan de horizon voor de bomen in Nederland.

Model-bomenbeleid

Het model-bomenbeleid van de Bomenstichting gaat ervan uit dat het bomenbeleid van een gemeente uit verschillende onderdelen bestaat waartussen een goede balans moet zijn. Samenhang is de sleutel tot succes. Met andere woorden: Alle onderdelen van het beleid moeten goed ingevuld en uitgevoerd worden. Het opnemen van 'zorgvuldig beheer' is bijvoorbeeld zinloos wanneer in de ontwerpen geen rekening wordt gehouden met de groeiplaatsen van bomen. De onderdelen zijn:

- visie
- ontwerp en inrichting openbare ruimte
- beheer en onderhoud
- regelgeving en handhaving
- personeel en organisatie
- communicatie en voorlichting

De Bomenstichting vindt dat het bomenbeleid als geheel aan een minimumkwaliteit moet voldoen. Daar is de 'Bomenstichting-norm' voor in het leven geroepen. Een gemeente moet voor alle onderdelen van het bomenbeleid minimaal een redelijk niveau hebben. De Bomenstichting-norm werkt volgens het principe van de zwakste schakel. Blijft bijvoorbeeld één onderdeel achter, dan wordt niet voldaan aan de Bomenstichting-norm.

foto: Edwin Koot

SANDBERG VAILLANT ADVOCATEN

Gespecialiseerd in bomen & burendrecht

Dorpsstraat 17
7251 BA Vorden
Postbus 68
7250 AB Vorden

Telefoon : 0575 – 55 65 67
Telefax : 0575 – 55 64 09
Mobiel : 0651 – 47 05 91
E-mail : eacs@sandbergvillant.nl

Projectbegeleiding
Onderzoek
Advies

Hoogendoorn
Boomadvies

Prins Bernhardstraat 28 • 2825 BE • Berkenwoude
Tel: 0182 367871 • www.hoogendoornboomadvies.nl

→ Overheid → Bedrijven → Instellingen → Particulieren

Met aandacht seizoenen vooruit

www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

- aanleg
- onderhoud
- boomverzorging
- grondwerken
- bestratingen
- daktuinen
- verplanten
- snoeien
- rooien
- standplaatsverbetering
- onderzoeken
- grondadviesgeving
- bodemzand
- BIM

VAN HELVOIRT
GROENPROJECTEN BV

Oostrijkschaan 8A - 5056 BD Birkel-Ercht - Telefoon (013) 540 82 00 - Fax (013) 540 82 01 - www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

Bomen met lindeluis, kastanjemineermot of bladluis? TreeGuard is het middel.
TreeGuard is milieuvriendelijk en is gemakkelijk toe te dienen.

Amersfoortseweg 205
3888 NM Nieuw Milligen
gemeente Apeldoorn
T.: 0577-456561
F.: 0577-456532
its@poelbosbouw.nl
www.poelbosbouw.nl

tree
Guard

BOOMTOTAALZORG
VAN JAARSVELD/VAN SCHERPENZEEL

HET BETERE 'BOOMWERK'

snoeien, verbeteren groeiplaats, (ver)planten, vellen, bestrijden eikenprocessierups

EEN ANDERE KIJK OP BOMEN

boombeleid, boombeheer, onderzoek en advies, VTA en nader onderzoek, begeleiden groenprojecten, bomen effect analyse, directievoeren, taxatie

www.boomtotaalzorg.nl
030-6011880

Arbori-Arnhem Boomverzorging & Advisering

Vredesteinestraat 4

6665 LG Driel

tel : 026-47 22 718 GSM: 06 - 53 75 26 65

fax : 026-47 23 823

E-mail: arbori-arnhem@hetnet.nl

www.arbori-arnhem.nl

- boomverzorging
- beheerplanning
- inventarisatie
- onderzoek en advies
- taxaties

VAN DROOM TOT WERKELIJKHEID

Copijn ontwerpt, maakt en beheert bijzondere groenprojecten sinds 1807. Onze creativiteit en werkwijze komen voort uit een lange traditie van vakmanschap, kennis en innovatie. Een intensieve samenwerking met de opdrachtgever vormt de basis van al onze plannen.

Het scheppen van een weldadige leefomgeving, die met de tijd meegroeit en mooier wordt, is onze drijfveer. Bomen en beplanting staan hierbij centraal. Het werk van Copijn omvat gedegen boomtechnisch onderzoek, boomaanplant, boomonderhoud, standplaatsverbetering en boomverplanting. De boomspecialisten van Copijn gebruiken hierbij recente wetenschappelijke inzichten en geavanceerde technieken.

COPIJN • GAGELDIJK 4F • 3566 ME UTRECHT • 030 - 26 44 333

WWW.COPIJN.NL

De X-factor gaat verder het land in!

In het najaar zijn er wederom verkiezingen gehouden voor 'Welke boom heeft de X-factor', met opnieuw verrassende uitslagen. De afgelopen twee jaar zijn in vijftien gemeenten verkiezingen georganiseerd, soms in samenwerking met lokale vertegenwoordigers van de Bomenstichting, soms

met lokale bomenwerkgroepen. Het tweejarig project is hiermee niet tot een einde gekomen. De Bomenstichting biedt ook in 2010 gemeenten de mogelijkheid een verkiezing uit te schrijven en gebruik te maken van de ontwikkelde methodiek en website.

Geïnteresseerd? Bekijk de website van de X-factor. Deze is te vinden via www.bomenstichting.nl of rechtstreeks: www.boomverkiezing.nl. Voor nadere informatie kunt u contact opnemen met de Bomenstichting 030-2303512 (9.00-12.30 uur). Vraag naar Johan Loermans of stuur hem een mail: jloermans@bomenstichting.nl.

Een van de winnaars van het afgelopen jaar is de Onderduikersboom in de gemeente Staphorst. Met 249 stemmen is hij uit 17 bomen verkozen tot de boom met de X-factor. Onderduikers hebben in WOL in het bos naast de boom een hut gehad, waar ze zich verscholen. Tijdens de bevrijding hebben ze het jaartal in de boom gekerfd. De beuk is op feestelijk wijze gehuldigd door wet-houder Brand (links). Rechts onderwijzer Westhoff (tevens nomineerder) met dochter.

Bomennieuws in composteerbaar bio-folie

Deze editie van Bomennieuws heeft u niet met de vertrouwde papieren wikkel ontvangen, maar in bio-folie. De reden om daarvoor te kiezen is de bijlage van onze jaarlijkse adres-sengids voor boombeheerders. De voorgaande jaren wilde het wel eens voorkomen dat een gidsje bij de post uit de wikkel gleed en bij

de ontvanger niet aankwam. Een slechte zaak, vonden wij.

In de toekomst zullen we gebruik maken van de folie als daar aanleiding toe is. Er is gekozen voor bio-folie. Het belast het milieu niet meer dan papier. Het wordt vervaardigd uit hernieuwbare plantaardige grondstoffen, zoals zetmeel uit maïs of vezels van bijvoorbeeld suikerriet. Dat maakt dat de verpakking gecomposteerd kan worden of in de GFT-container mag. Dit wordt duidelijk gemaakt met het kiemplantlogo op het folie. Dat geeft aan dat het voldoet aan de Europese Norm voor biologische afbreekbaarheid (EN-13432).

Bomen maken bodem met brandstofopslag schoon

RALEIGH - Bomen blijken bijzonder bruikbaar om brandstofvervuiling uit de bodem te halen. Onderzoekers van de North Carolina State University ontdekten dat bij het saneren van een locatie van de kustwacht.

Die beheerde tussen 1942 en 1991 een tankpark nabij Elizabeth City in Noord-Carolina. De opgeslagen vliegtuig-brandstof vervuilde een groot deel van het ruim twee hectare grote terrein en het grondwater. Pogingen om de brandstof terug te winnen voor hergebruik mislukten.

Eerdere proeven leerden dat planten zware metalen uit de bodem kunnen halen. Met dat in gedachten werden zo'n drieduizend bomen geplant op de kustwachtlocatie. De onderzoekers gebruikten vooral snelgroeiende populieren en wilgen. De bomen nemen water op en dus ook de vervuiling die erin is opgelost. Vervuild grondwater zal zich zo minder snel verspreiden. De bomen breken een deel van de opgenomen vervuiling af. Het restant verdwijnt via de bladeren in de lucht. Nader onderzoek moet uitsluitsel geven over de eventuele gevolgen van die uitwaseming.

(bron: bouwvakblad Cobouw, 24 september).

Voortgaand inzicht in herfstkleuren

Herfstkleur is altijd beschouwd als een neveneffect van de veroudering van bladeren. De laatste jaren doen echter ook andere theorieën opgeld. In 2001 suggereerden Hamilton & Brown dat aan de mate van verkleuren en het tijdstip waarop dit inzet afgelezen zou kunnen worden hoeveel moeite de boom zich getroost om zich te verweeren tegen plantenetende insecten. Zij vonden bij 262 boomsoorten een positieve correlatie tussen bladluisdiversiteit en de mate van herfstverkleuring. Dit is in overeenstemming met de gedachte dat bomen die in hun evolutie veel met aanvallen door insecten te maken hebben gehad, ook meer afweermechanismen ontwikkeld hebben.

Het snel en sterk laten verkleuren van de bladeren is een kostbare zaak voor een boom. Hij verliest dan veel lipiden waarin de pigmenten zitten en bovendien stopt hij eerder met fotosynthese dan een boom die lang groen blijft. Vroeg en hevig verkleuren moet dus op een ander terrein wél een duidelijk voordeel leveren voor de boom, zo

redeneren Hamilton & Brown. De vraag was natuurlijk, op welk terrein. Het kan een signaal zijn voor insecten dat ze hier geen eieren moeten leggen, omdat deze bladeren niet geschikt zijn voor het groeien van de larven.

Een signaalfunctie kost altijd veel energie, zwakkere individuen kunnen dat niet opbrengen. Dus wijst een sterk signaal op een vitale boom. Hagen et al (Universiteit van Oslo) hebben dit in 2004 onderzocht voor berken (*Betula pubescens*) en bevestigen deze hypothese: berken die vroeg en fel verkleuren zijn in een betere conditie.

Door bioloog Thomas Döring (London University) wordt daar in 2008 nog een nuancering aan toegevoegd: het rood verkleuren van bladeren in de herfst lijkt erg oneconomisch, want

de rode pigmenten worden nog nieuw gemaakt door de boom, vlak voordat het blad gaat vallen.

De theorie dat bladluizen worden afgeweerd door rode bladeren gaat voor deze kleur niet op: bladluizen hebben geen receptoren voor rood licht. Het is niet duidelijk of zij wel verschil tussen rode en groene bladeren waarnemen. Toch werden bladluizen in de experimenten minder aangetrokken tot rode bladeren, en - verrassend - het meest tot gele. Als chlorophyl uit de bladeren wordt teruggetrokken blijft een gele bladkleur over. Dörings idee is nu dat de rode kleurstof dient om het aantrekkelijke geel te maskeren.

Arnhem groenste stad van Europa

Arnhem mag zich groenste stad van Europa noemen. De stad heeft, als enige van de genomineerde grote plaatsen, goud in de wacht gesleept bij de internationale variant van de Entente Florale. Sluis kreeg in de categorie kleine plaatsen zilver.

De winnaars van de Entente Florale 2008 in Nederland dingen automatisch mee naar medailles in de Europese groencompetitie. Arnhem kreeg goud en liet daarmee tien concurrenten, waaronder het Duitse Weimar en het Ierse Dundalk met zilver achter zich. De jury roemde met name de omgang met het historisch groen in de Gelderse stad.

Ook bij de Bomenstichting springt Arnhem er duidelijk uit als we kijken naar het Register van Monumentale Bomen: de gemeente heeft maar liefst 128 registraties, waarvan er vier een

volledig park omvatten. De parken Gulden Bodem, Zijpendaal, Angerenstein en Sonsbeek zijn in hun geheel geregistreerd. Daarnaast zijn er binnen Arnhem ook nog de landgoederen Mariëndaal, Groot Warnsborn en Lichtenbeek in het register opgenomen. In de afzonderlijk geregistreerde bomen treffen we in Arnhem bovendien de dikste oosterse plataan van

Nederland (710 cm omtrek), in het dorpje Elden, circa 280 jaar oud. En de kleinste monumentale boom staat ook in Arnhem: een treurhoningboom *Styphnolobium japonicum* 'Pendula' (voorheen: *Sophora japonica* 'Pendula') van amper 4 meter hoog (zie foto's). Koos van Zomeren heeft dit boompje beschreven in zijn bundel 'boom voor boom'.

De treurhoningboom op het Velperplein in Arnhem in 1983 (l) en 2006 (r).

Schenken en legaten lopen op tot een ton!

Het jaar is nog niet om, maar we kunnen nu al concluderen dat onze achterban ons goed gezind is en dit kenbaar heeft gemaakt met een extra schenking of legaat. In totaal stegen de bijdragen die we dit jaar ontvingen of via een legaat tegemoet kunnen zien tot ongeveer € 100.000 euro. Een prachtig bedrag. Daarin is de opbrengst meegenomen van het verzoek in mei dit jaar voor het project 'Hoera! een burgerinitiatief'. Dit leverde bijna € 10.000 op. Uiteraard zijn we alle gevers zeer erkentelijk voor hun bijdrage.

illustratie: Elsa 't Hoen

Schenken met 'warme hand'

Onderdeel van het genoemde bedrag is een aanzienlijke bijdrage die we ontvingen uit handen van mevrouw Elsa 't Hoen. Als kunstenares stonden bomen in haar actieve leven vaak model voor haar werk (zie illustratie) en schonken haar veel voldoening. Elk jaar ontvangen we ook kleinere bedragen. Bijvoorbeeld ter gelegenheid van een huwelijksdag, een verjaardag of afscheid van het werk. Dergelijke festiviteiten inspireren mensen een collecte te houden voor het goede Bomenstichting-doel. Uiteraard bedanken we iedereen persoonlijk, maar bij deze nogmaals publiekelijk.

Belastingvoordelen

De Bomenstichting is door de Belastingdienst aangemerkt als een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI). Dat betekent dat de stichting is vrijgesteld van belasting op schenkingen en legaten. Iemand die tijdens zijn of haar leven schenkt kan deze gift, onder bepaalde voorwaarden, van de belasting aftrekken. De belangrijkste voorwaarde is dat het totaal aan giften, dat iemand schenkt in een jaar,

boven de 1% van het drempelinkomen moet komen. Een legaat is helemaal vrijgesteld van successieverblijvingen.

Periodieke schenking

De drempel van 1% kan voor veel mensen te hoog zijn, zodat zij niet kunnen profiteren van belastingaftrek. Maar de belastingdienst heeft hiervoor een andere mogelijkheid geschapen, namelijk de periodieke schenking. Dit houdt in dat u voor vijf jaar bij de notaris vast laat leggen dat u jaarlijks een bedrag aan de Bomenstichting doneert. Dit bedrag kunt u dan van de belasting aftrekken, ook al blijft u onder de 1% drempel. In principe kunt u elk bedrag periodiek schenken. Aangezien de notaris ook een honorering vraagt, is het voor lagere bedragen minder aantrekkelijk. De Bomenstichting heeft een afspraak met haar notaris. Wij nemen bij een minimale jaarlijkse bijdrage van € 125,- de kosten voor de

akte voor onze rekening. Uw donateurlidmaatschap zit dan in dit bedrag verwerkt. Meer informatie is te vinden op onze website. U vindt daar ook de volmacht en voorwaarden.

Meevallers welkom!

U kunt de Bomenstichting ook via de Stichting Geef Gratis een bedrag schenken. Deze organisatie coördineert schenkingen voor goede doelen via een speciale website voor eenmalige bijdragen. U kunt deze site onder andere vinden via een link op de website van de Bomenstichting. Uiteraard kunt u ook rechtstreeks een bijdrage op ons banknummer 2108755 storten. We stellen het op prijs als u daarbij vermeldt dat het om een gift gaat en wij vinden het leuk als u ook de reden opgeeft. Het zal u niet verbazen dat dergelijke meevallers altijd meer dan welkom zijn.

Heeft u vragen? Aarzel niet en bel (030-2303510 op werkdagen van 9-12.30 uur) of mail (info@bomenstichting.nl) naar de Bomenstichting. Voor vragen kunt u ook terecht bij uw notaris.

Communiceren

Communiceren is een vak, of in ieder geval een bezigheid waar je niet te licht over moet denken. Kijk, over iets kletsen kan iedereen wel. Hoewel je zelfs dat soms kunt betwijfelen.

Communiceren vergt zenders en ontvangers die goed op elkaar moeten zijn afgestemd. Dat is vaak niet het geval. Niet uit onwil, maar meer omdat we het ons gewoon niet realiseren. Voorbeeld? Twee fietsers naderen een vijsprong. "Wij gaan naar rechts", zegt de eerste en vervolgens rijden zij elkaar in de wielen. Tja, op een vijsprong kun je vier keer kiezen om naar rechts te gaan . . .

Wij als Bomenstichting vertellen veel over onszelf en over wat ons bezighoudt. Weten we eigenlijk wat onze ontvangers van ons willen horen? Onze achterban moet groter, vinden we. Een grote achterban staat immers voor een ruim draagvlak. Maar hebben we ons oor voldoende 'te luisteren gelegd'? Natuurlijk, wij blijven een

belangenbehartiger, dus een beetje drammen hoort daar op zijn tijd wel bij. Maar, met mate graag. Wij willen niet alleen in onze eigen, vertrouwde kring gehoord worden, wij moeten naar buiten breken.

Gaan we doen. Hoe? Een paar voorbeelden.

- Wij (bestuur en bureau) zijn bezig met het nieuwe strategisch plan 2010 – 2015. Als wij daarmee klaar zijn kunnen we er vervolgens mee aan de slag. Zo werkt dat. Maar je kunt daarna ook een bijeenkomst met zo'n twintig belanghebbenden organiseren rond de vraag: dit hebben wij voorlopig vastgesteld, maar wat vinden jullie er eigenlijk van? Dat kan tot heel nuttige aanpassingen leiden.
- Als het goed is, is in december onze website vernieuwd. Reageer als gebruiker naar ons met aanbevelingen, reacties etc.
- Kom naar bijeenkomsten van de

Bomenstichting en praat daar met de aanwezige medewerkers / bestuursleden. En volgend jaar krijgt u daar natuurlijk ruim de gelegenheid voor: in ons jubileumjaar (40 jaar) komt er een bijzondere donateursdag, met een bijzonder boek, er komt een symposium met een heel interessant programma en gasten, er komt een Dag van het Park met als thema Monumentale Bomen, etc.

Wij bieden de gelegenheid, grijpt u die kansen!

Wij spreken elkaar wel. En daar begint communiceren in ieder geval mee.

Frank Naber
directeur

foto: San van der Molen

colofon

34e jaargang, nummer 4, winter 2009
ISSN 0166-784 X
Verschijnt 4 x per jaar, oplage: 4500 stuks

Redactie: Douwe van der Heij (vz),
Maartje Nelemans, Erik Platje, Roelie de Weerd
Eindredactie: Aart de Veer
Vaste medewerker: San van der Molen (kort nieuws)

Hoofdreductie, vormgeving en advertenties:

Frank Moens (fmoens@bomenstichting.nl)

Basisvormgeving: Westbroek en Ter Haar

Redactieadres: Bomenstichting

Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht

Tel: (030) 230 35 10 (van 9.00-12.30 uur)

Fax: (030) 231 03 31

www.bomenstichting.nl

Postbank: 2108755

Druk: Onkenhout Groep, Almere

Papier: 9Lives FSC Mixed 70% (55% recycled)

Overname van artikelen en berichten na overleg met de redactie.

De Bomenstichting zet zich sinds 1970 in voor het behoud van bomen in de stad en op het platteland.

Donateurschap minimaal € 25,- p.j. per automatische incasso, of € 30,- p.j. met acceptgiro.

Beschermvrouwe:

Hare Majesteit de Koningin

AGENDA

per februari 2010

Cursussen sortimentskennis

De Nederlandse Dendrologische Vereniging (NDV) start in februari/maart 2010 weer met een serie voor boomverzorgers, hoveniers, tuin- en landschapsarchitecten, medewerkers van overheden en geïnteresseerde liefhebbers. De lessen geven inzicht in de (on)mogelijkheden van diverse bomen en struiken.

A-cursus - Inleiding tot de Dendrologie
Deze cursus behandelt het veel toegepaste houtige sortiment.

B-cursus-Dendrologie voor gevorderden
De 12 dagdelen van deze cursus vallen in maart-april, in mei-juni en vier in

oktober-november.

Deelnemers aan deze cursus moeten een gedegen basis hebben, of de A-cursus hebben gevolgd.

C-cursus - Vervolg cursus Dendrologie
behandelt, naast dendrologie ook plantengeografie, met daarin onderwerpen zoals: ijsstijden, exoten, de verspreiding van planten.

Meer informatie en opgave via:
www.dendrologie.nl,
of 010-4261643 (Koos Slob),
mail: koos.slob@dendrologie.nl.

17 april

Donateursdag Bomenstichting

Een speciale donateursdag in het teken van het veertigjarig bestaan van de Bomenstichting en overhandiging van het eerste exemplaar van een boek over bijzondere bomen in land. Meer informatie in het voorjaarsnummer 2010. In dat nummer ook uitgebreide informatie over het te verschijnen boek.

MONUMENTALE BOOMTOPPER

Dit is een van de meest markante bomen uit het Landelijk Register van Monumentale Bomen. Kijk voor een overzicht van meer bomen op www.bomenstichting.nl

WETENSCHAPPELIJKE NAAM

Populus x canadensis 'Marilandica'

NEDERLANDSE NAAM

Canadese populier

STANDPLAATS

De Worp

PLAATS

Deventer

PLANTJAAR

1822

OMTREK

645 centimeter

HOOGTE

33 meter

BIJZONDERHEDEN

Oudste van deze variëteit in 't land

De reus van De Worp

Wie van mening is dat populieren niet reusachtig, prachtig en vooral niet oud kunnen worden, moet maar eens naar De Worp gaan. In dit wandelpark - het oudste van Nederland - gelegen aan de IJssel tegenover Deventer, staat vermoedelijk de oudste populier van ons land. Het is een vrouwelijke kloon van de Canadese populier: *Populus x canadensis 'Marilandica'*. De 'Marilandica' is afkomstig uit Frankrijk en sinds ongeveer 1800 in cultuur. De populier van De Worp zou in 1822 geplant kunnen zijn en is daarmee hard op weg naar zijn tweede eeuwfeest.

De Worp, gelegen op een voormalig eiland in een IJsselarm, kent een lange historie die eeuwen teruggaat. Voor de populier is met name de laatste tweehonderd jaar van belang. In 1813 kapt de Franse bezetter het stelsel van honderd jaar oude lindelannen om een beter schootsveld te hebben vanuit Deventer. Nadat de Fransen zijn verdreven, vindt herstel van het park plaats. In 1820 vernielt zware ijsgang grotendeels de jonge beplanting. Herplant volgt in het jaar daarop en in 1822 worden nog eens 550 populieren geplant. Het is niet onwaarschijnlijk dat deze populier deel uitmaakte van die groep en daarvan de laatste overlevende is.

Tekst: Frank Moens, zomerfoto: Riny Riezebos, winterfoto: Piet Harte

EEN BOOM IS BUITENGEWOON